

Kommentarer välkomna

Överraskande bild av en major i Persiens Gendarmeri Om Knut Filip Klingberg, 1871 – 1959.

På 1950-talet hörde jag att min farfars bror Knut Filip hade varit i Persien för 50 år sedan och hjälpt Shahan mot banditer. Jag var med mina föräldrar till Skebo Bruk på 1950-talet och hälsade på gubben, som i släkten kallades *Xerxes* ("Förebilden" Xerxes, 519 – 465 f.k., var kung i Persien). Jag minns inte att vi pratade alls om Persien, så synd!

En mörk kväll på 1950-talet kom en lastbil med möbler. Det var boet efter Knut Filip. Där kom bevis – en servis persiskt silver. Silvret har delats ut till yngre släktingar - Xerxes i åminnelse. Knut Filip hade, visade det sig, en "hemlig" känsla för silver. Se på sidan 11!

Bild. Av Knut Filip hemförd persiskt silver. Dessa delar finns på Mackmyra.
Foto: Eva Klingberg 2019.

Denna pistol på vår hallvägg kom rimligen via *Xerxes*. Den är troligen från 1600-talets Persien.

Bild. Ryttarpistol, troligen hemförd av Knut Filip. Foto: Eva Klingberg, 2019.

Pistolen liknar en ”*Fortida pistol, Persien, 17e århundradet*”, som finns på muséum i Ryssland. En bild från det ryska muséet, hittad på internet, visade att den ryska pistolen saknar flintan till låset. Vår pistol saknade också flinta, men den kompletterades av Åke Blix, tidigare vapenexpert på Armémuséum.

”Pistolen är utrustad med Migueletlås. Det kallas också för Medelhavslås eftersom det mest förekom i Spanien, Nordafrika och Mellanöstern. Om man skall gå in på detaljerna så är det en variant av flintlås som betecknas snapplås. Det skiljer sig en del i mekanismen och det mest påtagliga är att slagfjädern på Migueletlåsen sitter på låsets utsida i stället för på insidan och att hanen är av typ vinkelhake i stället för de franska flintlåsens eleganta svanhals.” (Enligt Åke Blix, 2019).

I april 2019 var Eva och jag i Persien. (Jag föredrar det vackra namnet Persien framför det trista namnet ”Iran”). Jag sökte spår efter Knut Filip. Till min förvåning har jag funnit blott lite här på Mackmyra. Men det jag fann till slut förvånar.

Demokratiska revolutioner slogs ned 1911 och 1951

Shahens diktatur skakades av en ”konstitutionell revolution” 1906 - 1911, som gällde att införa liberal demokrati. Revolutionens ”hård” låg i Täbriz i nordvästra Persien, d.v.s. nära Kaukasus.

Demokraterna kom dock i andra hand mot de religiösa krafterna - som sedan dök upp igen 1979. Emellertid förlorades hela revolutionen, då den slogs ned blodigt av Ryssland 1911. England engagerade sig alltmer, särskilt efter att de hade funnit en viktig oljekälla 1908. Stormakterna delade upp Persien i intressesfärer – England i

sydost och Ryssland i norr, som hade en kosackbrigad i trakten av Teheran. Shahen var stormakternas marionett.

I Täbriz finns ett museum över den ”konstitutionella revolutionen”. Där noterade jag med förvåning att på foton av revolutionärerna hade de flesta tyska Mausergevär. Jag lärde prickskytte vid 14-års ålder på vår Mauser m/96. Mausern var modern vid revolutionen 1906. Hur har de kommit från Tyskland till Persien, med tanke på att Ryssland och England dominerade Persien redan då? Låg Tyskland bakom revolutionen och därmed uppfattades fiendlig av Ryssland och England? I så fall måste revolutionen krossas. Det är min hypotes.

Bild. Mitt Mausergevär m/96, som var standardgevär i svenska armén ända fram till 1960-talet. Enligt bilderna i Täbriz-muséet var revolutionärerna utrustade med samma gevär redan 1906 – 1907.

Foto: Eva Klingberg, 2019.

Åter blommade ut demokrätirörelsen år 1951.

Åter tog stormakterna – nu även USA – via Shahen och ”regeringen” kommandot. Ledare var nationalisten Mohammad Mossadeq, som sattes i fängelse 1953.

Åter styrde stormakterna via shahen fram till nästa revolution år 1979, då Ayatolla Khomeini tog makten och Iran blev en teokrati. Iran fick under 1900-talet inte chansen att utvecklas. Det stoppade stormakterna.

Uppdraget

När demokratiseringsvågen 1906 – 1911 slagits ned härskade ”bandithopar” på landsbygden. Det var nog snarare olika klaner, som tog för sig med våld. De tog ut skatt ibland. Ofta blev det strider. Landsbygdens vägar var farliga. (Malm, 2006).

Shahen - en underårig fetknopp upplädd i generalsattiraljer - tillsammans med England och Ryssland ville ha hjälp mot de härjande banditerna. Stormakterna vände sig till det lilla, neutrala Sverige och be det ordna saken. Uppgiften var att organisera, utbilda och leda Gendarmeriregementen (Gendarmeri är en polisstyrka med militär organisation).

Sverige sände arméofficerare och även poliser, med början 1911. Vissa hade med sig fruarna. De svenska officerarna fick betalning via Persiens stat, men pengarna kom från stormakterna. Det hela avslutades 1915, ty världskriget urholkade förutsättningarna för uppdraget. Totalt genom åren for drygt 50 man dit. Dessvärre kom fem man inte hem. Fyra genom strider och en dog av sjukdom – det var läkaren.

Knut Filip var där 1914 – 1915, som instruktör och chefsintendent. År 1914 satte man upp två regementen i Teheran samt ett i vardera Shiraz, Kerman, Qazvin, Isfahan och Borujerd (Eklind, 2010, sid 11). Dessutom kontrollerade de Hamadan, Kermanshah, Sultanabad och Yazd (Touraj, sid 56 ff.). Chefen, general Harald Hjalmarsson, tvingades åka till Sverige 1914. Stormakterna ville ha bort honom – misstänkt för tysksympatier. Då blev Knut Filip t.f. chef, såsom äldste svensk.

Brevet hem till brodern Erland 8 april 1914

”...vi svenskar har varit bjudna på en perserfrukost hos en rik storshejk....

Han är mäkta rik. En sådan trädgård, som vi åt i, har jag aldrig sett. Bassänger och blommor om vart annat, hela trädgården i terasser med vattenfall emellan. Oerhörd blomsterprakt. Just nu blomma löfkojorna här och många andra blommor som jag ej känner till. Maten var bra. 12 rätter, drycken var vodka, öl, champagne och sén grogg. Ett persiskt kapell spelade och sjöng egendomliga vemodiga låtar....

.....

Boris Möller...har enligt telegram idag blifvit sårad i foten mellan Koum och Sultanabad. Han har endast några få man med sig och tre fourgoner (vagnar) och 6 hästar. Blef så anfallen, tre hästar dödade och tre tog de.

På denna väg har förut varit en gendarmpostering, men den enda byggnad, som finns der, ett karavanseraj, den påstod chefen för postverket att de måste ha, fast den mycket väl räckte till åt båda. Det är en belgare, som heter Mollitor, och som går ryssarnas ärenden. Likaså tullen är i belgarnas händer. När de båda läkarna Rönne och Carlström kommo till Buchir gjorde belgarne svårigheter. Jag skaffade då order om tullfrihet för deras bagage och effekter från tullchefen här, Heyisens, samt inlemna den av honom undertecknade ordena på telegrafan. Detta oaktat blefvo de i 12 dagar uppehållna i Buchir, därför att med bagage menas ej instrument och medicin, sade de. Under tiden ligga sårade i Kazeroun (700 km söder Teheran) o vänta på läkarhjälp. Saken nu hos minister och torde bli obehaglig nog för belgarne.

Mornard, skattmästaren, springer också ryssarnas ärenden här och har något fult dubbelspel för närvarande. Engelsmännen har nu borstat upp sig en smula, då blir Mornard genast medgörlig. Inrikesministern har afgått. Så kom en ny som köpt av ryssarna, han blef igår utnämnd och afgår idag på engelska ministerns fordran. Den s.k. persiska regeringen har som Du hör, ej ett smack att säga. Vore nyttigt för liberalerna hemma att se, hur det är i ett land, där ej landet själf har förmåga att uppehålla anseendet o prestigen.

Om jag skulle på öppen gata skjuta ner en perser, skull det bli ett himla lif o jag skulle väl förr el senare bli mördad av blodshämnd, men inte skulle persiska regeringen våga göra annat än klaga hos franska ministern. Om denne så säger åt mig att jag låta bli sånt där o ej vidtar andra åtgärder är jag straffri. Blodshämnd finnes här som på Corsica. En armenier blef mördad på gatan häromdagen af två till mullor förklädda armenier. Orsaken var den att en bror till den mördade dödat en armenier och blifvit häktad för flera månader, men som ingen domstol finnes för närvarande på grund af justitiedepartementet strejkar sitter han ännu odömd. Då blef väntan för lång och två släktingar mörda af hämnd ej mördaren, ty han sitter inom lås och bom, utan en bror till honom. Har han nu en bror till, får den knäppa de andra o.s.v. intressant land att vara i, men nog går Persien under det tror jag, ty det får ej resa sig för stormakterna. Ett vidrigt skådespel att se på nära håll. För resten må vi bra båda två, trifvas godt och ha mycket trefligt. Hälsa Anna och barnen.

Din tillgifne bror Knut

Hoppas Calle fått vykortet”

(Brev på Mackmyras vind)

Det är anmärkningsvärt att jag inte hittade fler brev från Knut Filip. Vad hände i Persien? Jag läste om andra officerare och jag letade spår i arkiv. Svenska tidningar skrev om Persien-officerarna. Efterhand kom böcker. Det var fascinerande berättelser, som jag rekommenderar till läsning (se referenslistan). Officerarna tycks ha gillat livet. I fortsättningen följer några detaljer jag noterat. (TK anm.)

”Lefve krigarlivet, som är etwas anders än att sitta på en dammig bureau och skriva regelbundet”.

Farbror Eriks dagbok 1911 – 1914 (sammanställd av Sten Norén 2013)

Spännande dagbok, som beskriver de besvärliga gendarmerna på den första marschen, de 100 milen söderut till Shiraz i mars 1912. Marschen med gendarmeriet och 10-tal vagnar, dragna av 4-hästarspann, tog över en månad. Svenskarna hade stora befogenheter. De dömde gendarmer till prygel, när de deserterat.

Svenskarna dömde infångade rövare. Röverhövdingar de fick tag på dömdes till döden – och avrättades på plats. För den första avrättningen hade de ingen galge, så 10 man skulle skjuta den dömda. Men den dömda dog inte ordentligt. Major Norén tog sin pistol och sköt mannen i huvudet. Svenskarna var arga över exekutionsplutonens dåliga skjutning. Förklaringen var att muhammedaner ville inte skjuta en annan muhammedan. Därför siktade dåligt på flit. Enligt foton blev det sedan normalt med hängning i stället.

Svenskarna upprördes av hur illa perserna skötte djur (sådan har vi själva sett i bl.a. Egypten. Usch!). Majoren Norén såg att en karavandrivare med sina 10 mulor hade en 3-bent mula med fula skador - benpipor stack ut och hon haltade svårt. Norén drog sin Browning m/07 (en sådan hänger på väggen på Mackmyra) och avlivade mulan. Då blev ägaren och hans kollegor upprörda och begärde ersättning. Major Norén blev förgrymmad och lovade prygel till alla som inte skötte djuren bättre. Då blev det tyst.

”... ingen perser med själfaktning vill rida ett sto.” (Norén, s. 42).

Att synen på kvinnor är annorlunda i Iran än hos oss vet alla, men att synen på kön även gäller hästar är överraskande. TKs anm.

Om Knut Filip och spelet Kille.

Knut Filip nämns inte ofta. Men i en bok hittade jag om en expedition till bland annat Borujerd (sydväst om Teheran).

”Humöret bland de fem svenskarna, som tillhörde expeditionen var synnerligen gott. Då man inte slogs med lourerna (en klan väster om Téhéran) eller befann sig på upprepade inspektionsritter, roade vi oss med att spela kille. Kort hade vi fört med oss från Téhéran, men ingen av oss var vidare bevandrad i det ädla spelet. Hjalmarsson befann sig för tillfället på tjänsteledighet, och befälet fördes i hans frånvaro av den till tjänsteåren äldste, major Klingberg. Han kunde kille. Och det förekom mycket ofta, då rapporter telegrafiskt sändes in till honom, att förutom de vanliga uppgifterna beträffande döda, sårade, hästar och ammunition telegrammet slutade: ”Hur gör man då det blir två svinhugg i kille?” Svaret kom prompt dels angående ersättning och dels på svinhuggsfrågan” (Nyström, 1925, sid 223).

Bild. Spelkort för *Kille*. Här syns honnörerna Gucku, Harlekin, Vårdshus (med spelutropet ”vårdshus förbi!”), Husar, Vildsvinet (”svinhugg går igen!”), Kavall, samt slankorna ”Blaren” och blompottan.

”Hur har Ni det?”

”...efter en kväll som spetsats med anekdoter från lata latituder och andra fjärranbelägna orter, fråga vi förre perserofficrare major Knut Klingberg, som vid Travellers Club´s sammankomst häromsistens erövrade aftonens pris för ett knippe muntra historier.”

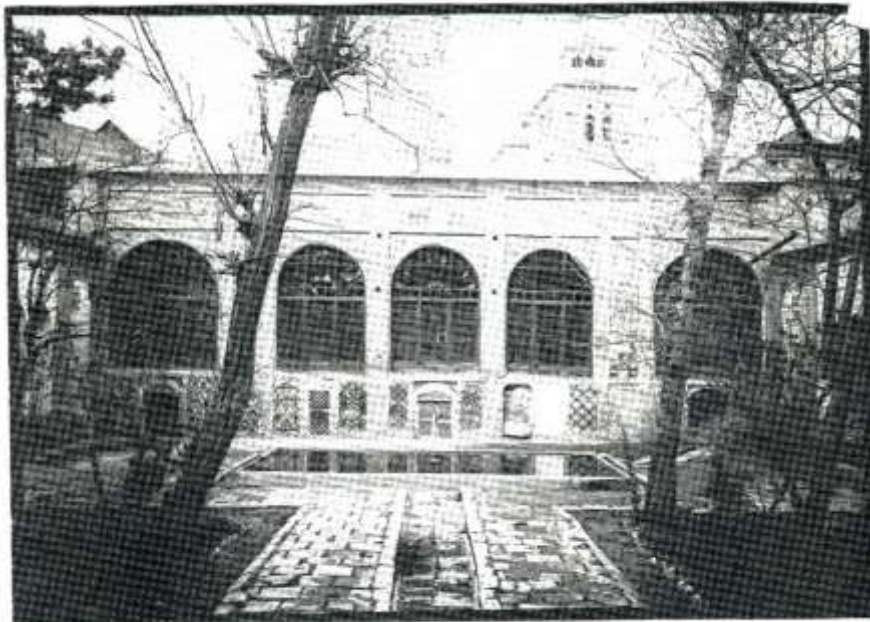
.....

”Dyningarna av världskriget rullade ända fram till Kerman i Persien, där befolkningen blev något krigisk och hotande i sitt sätt att vara. Slutligen måste ett detachment ur det där förlagda fjärde gendarmeriregementet rycka ut. Styrkan, som stod under befäl av nuvarande överste Lychnell i flygvapnet, gjorde emellertid inte tillräckligt djupt intryck på befolkningen. Lychnell lät då hämta två kanoner. Under vidlyftiga och krigiska åtbörder bröstades kanonerna av (= ”när man kopplar loss pjäsen från föreställaren och gör den i ordning för eldgivning bröstas man av” enligt Åke Blix) och då föllo bråkmakarna till föga. I april samma år – det var 1915 det där här hände – kom Lychnell till Teheran. Den här händelsen kom på tal, varvid Lychnell, så där i största förbigående sade: ”Ja, du förstår, det var en spännande situation för jag hade ingen ammunition till kanonerna”.”

(intervju i en tidning funnen i Torgny Lychnells arkiv på Krigsarkivet).

Jet-set i Teheran – avancerat socialt liv.

Bilden av de svenske krigarna, som red omkring på landsbygden och stred mot banditerna, gäller tydligen inte Knut Filip. Han huserade i det ståtliga huvudkontoret, ”*Bureau Central*”, i Teheran. Hur fungerade han i den rollen?

Gendarmeriets Bureau Central

Bild. Gendarmeriets huvudkontor, som finns kvar. Det ligger i ett område som tagits i anspråk av Högste ledaren och Revolutionsgardet, enligt Sveriges ambassadör Helena Sångeland (mail 2019). Med den byggnaden hade tydligen de svenska officerarna hög status i Teheran. (Bilderna från Sten Noréns dokumentation).

Kort före vår resa till Persien i april 2019 fann jag ett brev, som visade en helt annan bild av Knut Filips insatser. Hans hustru Mary-Ann Klingberg var med i Teheran. Ur hennes brev på nyåret 1915 klipper jag:

Brev från Mary-Ann Klingberg till Knuts svägerska, Tages farmor Anna, 30/12 1914. Funnet på Mackmyras vind.

”....så glada och nöjda med vår värld! D.v.s. så belåten man kan vara, då man vet huru det rasar där borta i Europa.

.....Vid 5-tiden placeras samovaren på ett bord i närheten av brasan (kolbrasa!) och sen börjar tungomåls-talandet, ty nästan hvarje dag kommer visiter. Franskan klarar jag nu tämligen. ...

Vid ½ 7 tiden kommer Knut hem och våra visiter gått fara vi då ofta bort på mottagningar.

...Sällskapslifvet går här sin vanliga lunk! Luncher, mottagningar, middagar och soiréer aflösa hvarandra, som om hvarken krig eller elände funnes i världen! Kriget är så långt borta, nyheterna gamla, ofta osanna, så man har ej mycket känning af allt det förskräckliga därute! Häromdagen voro vi sålunda på en soirée, riktigt treflig, hos ryske minist. Först vore det sång och musik. Vårdinnan spelade ett par nummer på viol, en liten pjäs, dialog, spelades m.m.. Sedan dans! Nyårsdagen skola vi till Turkiske ambassadören på middag och om söndag till österrikiska legationen!.....

.....

...Till detta härliga land, frihetens stamort på jorden, kan man godt tillägga. Här finns minsann inga förbud af något slag! Åtminstone ej för européer eller perser af det maskulina könet. Den stackars, arma persiska kvinnan ska vi ej tala om! Hennes ställning är mycket beklagasvärd! Några gånger har jag träffat ett par alldeles förtjusande små perserprinsessor! De har t.o.m. varit hos mig på en afton, en sällsynt grace! Tills de skulle komma måste alla tjänarne skickas bort. Tvättgumman kom och hjälpte mig att öppna porten m.m.. Genast prinsessorna kommit gick eunucken en rond genom hus och trädgården för att se efter att inget manfolk fanns i närheten. Knut och kapten Hellemarck (grannen, TK anm.) hade fått stränga order att ej komma hem förrän efter 6. Vid sex-tiden började det nämligen skymma. Och en (fin) persiska får ej vara ute efter mörkrets inbrott.

.....”

Världskriget stoppade Sveriges och Knut Filips roll i gendarmeriet

Vid WWIs utbrott ville England ta kommando över Persien för att hindra tyskt inflytande. (Jämför med observationen i muséet i Täbriz, se sid 3). Många svenskar misstänktes vara tyskvänliga, varför England ville avsluta Sveriges engagemang. Detta var nog skälet till att general Harald Hjalmarsson försvann. Stormakterna stoppade vintern 1915 finansieringen av gendarmeriet, som ju skulle ha betalt varje månad. Se dock Knut Filips intressanta roll nedan (sid 11).

De svenska officerarna klagade på att gendarmeriet inte fick löner under flera månader. Engelsmännens negativa syn på svenskarna var tydligt dokumenterat av hemlig kommunikation bland engelska instanser, även med London. (*”Persiens Öde, enligt engelska dokument”*, tryckår 1917). Där framgår bland annat det engelska dubbelspelet och fördragsbrotten (ibid, sid 7). England fick lätt bort olämpliga tjänstemän. Där nämns också tanken att stycka Persien mellan England och Ryssland.

SvD, 1915. Ur Allan R. Ugglas arkiv i Krigsarkivet.

..... klipp ur artikeln ovan.....

”Knut var den siste aktive svenska officeraren, som återvände - försenad av tyfoidfeber. Gendarmeriets ställning är prekär på grund av ekonomin. Genom Första Världskrigets utbrott upphörde Rysslands och Englands garantier för gendarmeriet och politiska förvecklingar följdes. En var en aktion för en vapentransport från Boushir vid Persiska Viken. Det var nödvändigt att få de omtalade kabiner med ammunition transporterade in i landet, då man inte kunde veta om engelsmän eller turkar ville ta hamnstaden. Det lyckades.

En konflikt uppstod i Teheran. Ryssarna hade internerat österrikiska fångar borta vid Afghanistans gräns. Fyra fångar rymde och tog sig till Teheran, där de anmälde sig som fångar i andra gendarmeriregementets kasern. Intendenturen fick problem med kostnaden för fångarna underhåll, eftersom de är fortfarande kvar.

Just när Klingberg passerade Kasvin (väster om Teheran) på hemresan kom underrättelse om att 4 000 kurder var på framryckning mot Hamadan och engelsmän och ryssar var på flykt. Nya svårigheter för gendarmeriet. Vissa svenskar är kvar i Persien, men nu frivilliga i gendarmeriet. Det är oklart hur de klarar dagens situation.”

Knut Filip plundrade engelska banken på silver

”Mitt intressantaste minne från mina Persienår är då jag plundrade engelska banken i Teheran..... Vi saknade medel till utbetalning av gendarmernas löner och då föreslog Persiens krigsminister på fullt allvar, att vi gemensamt skulle plundra engelska banken på dess silverförråd i det persiska myntverket, varigenom vi skulle erhålla medel till truppernas avlöning. Då jag gjorde invändningar förklarade krigsministern att vi få väl betala med koncessioner och då jag frågade om engelske ministern kände till saken svarade ministern att det gjorde han visserligen inte, men en annan högt stående person vid legationen var underrättad om densamma. Det visade sig att denna högt stående person var ingen annan än ministerns fru, lady Townley. På ett besök på legationen förklarade hon bland annat: Om ni får något konstigt förslag från persiska regeringen, så slå genast till. Följaktligen accepterade jag krigsministerns förslag och for en tid framåt varje dag i droska till myntverket och hämtade en säck med silvermynt, som gendarmerna sedan bytte ut mot sedlar i basarerna. Sedlarna satte vi in i engelska banken och så småningom fick gendarmeriet ett konto på 320.000 kronor. Sedan var det bara att skriva ut checkar på nämnda bank för att få ut de nödiga penningmedlen. Historien upptäcktes först sedan vi svenskar lämnat landet, men denna tvångsuttagning lär ha stått den persiska staten ganska dyr.....”.

Födelsedagsintervju med Knut Filip den 4 december 1931 i Stockholms Tidning.

Det är klart att Knut Filip inte kunde berätta om plundringen av Imperial Bank of Persia då, år 1915. På 60 års dagen gick det bättre. (Tages anmärkning).

Lugn final i Roslagen och Gävle

Knut Filip bodde på sin höst på Skebo Bruk i Roslagen, ett hem för äldre herrar. Sedan bodde han på Adolf Grapes Sjukhem i Gävle.

Källor och Referenser

Okänd författare, ”*Persiens öde – enligt engelska dokument*”, Aktiebolaget Chelius & Co, Stockholm, 1917. Dokumentet har många hemliga engelska skrivelser. Finns på krigsarkivet, nummer IX 288.

Atabaki Touraj, *Iran and the First World War. Battleground of the Great Powers*, I.B.Tauris, 2006

Bergdahl, Sven, ”*Polisrapport från Teheran*”. Bonniers, Stockholm, 1917.

Blix, Åke, vapenexpert. Flera mail med fakta om vapen.

Eklind, Kent, ”*Iran - från dåtid till nutid*”, Ferdosi Publications, Stockholm, 2010.

Fazlhashemi, Mohammad, ”*Att civilisera ett röfvarland.*” *Svenska officerare i Persien 1911 – 1915*. Ingår i Svenska Överord, Red R. Granqvist, Brutus Östlings Bokförlag, Stockholm, 1999.

Fazlhashemi, Mohammad, *Svenska ingenjörers syn på Orienten/Persien under mellankrigstiden*. Ur Noesis, Idéhistoriska Föreningen vid Stockholms Universitet, Nr 1 – 2/2002.

Karlsson, Sandra, *Svenska män i solens och lejonets land – en fallstudie av svensk orientalism i Persien 1911 – 1925*. Södertörns Högskola. C-uppsats i historia, VT 2006.

Malm, Andreas, "Iran och upproren", Dagens Nyheter, 19 oktober 2006, Kulturdelen, sidan 8.

Norén, Sten, *Farbror Eriks dagbok över en del av tiden som svensk gendarmeriofficer i Persien 1911 – 1914*. Sammanställd 2013. Dokumentet lånat från Armémuseum.

Nyström, Per, *Fem år i Persien som gendarmofficer*, Albert Bonniers förlag, Stockholm, 1925.

Persson S.Å., *Det svenska gendarmeriet i Persien*. Ingår i antologin "Iran genom seklerna". Red. Andreas Ådahl, Stockholm 1971.

Sångeland, Helena, svensk ambassadör i Teheran. Mail om kontoret den 3 april 2019.

Krigsarkivet på Banérgatan (ingår numera i Riksarkivet) har flera "personarkiv", som alltså överlämnats till arkivet. Där finns många artiklar om Perserofficerarnas äventyr. Några få artiklar nämner Knut Filip. Dessutom finns där flera förnämliga fotoalbum, som visade hur det tedde sig Persien.

Svenska Dagbladet. Via arkiv@SvD.se kom jag fram till SvDs historiska sidarkiv.

Knut skrev i SvD nyårsafton 1914. Den 15/1 1915 sid 5 samt den 21/1 1915 fanns notiser om att Perserofficerarna skola resa hem. Knut Filip nämns.

Brev från vinden på Mackmyras Herrgård

På Kungliga Biblioteket i Stockholm fick jag fram litteraturtips.

Gävle Stadsbiblioteks Valbo-filial har rappt lånat in dokument.